

Секретаріат Кабінету Міністрів України

Н А Ш І П Р А В А

**УЧАСТЬ ГРОМАДЯН В УПРАВЛІННІ
ДЕРЖАВНИМИ СПРАВАМИ**

"Консоль"

2006

УДК 342.518:352(477)
ББК 67.9(4 УКР)300.7
Н 37

Наші права: участь громадян в управлінні державними справами
С.В. Злобін, С.О. Майданевич, Н.В. Окша, Д.В. Войтенко;
Заг. ред. Н.К. Дніпренко. - Вінниця: ТОВ "Консоль", 2006. - 64 с.

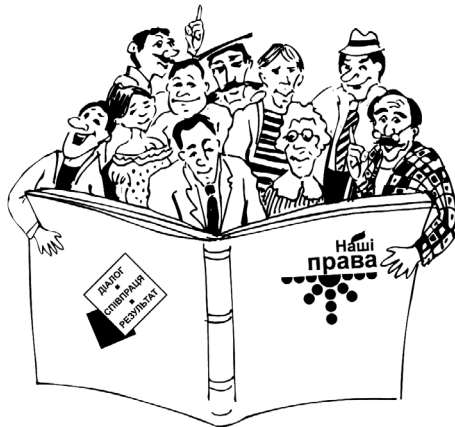
ISBN (10) 966-647-088-8
(13) 978-966-647-088-4

У брошурі "Наші права: участь громадян в управлінні державними справами" розкривається механізм реалізації конституційного права громадян України на участь в управлінні державними справами, отримання інформації про діяльність органів виконавчої влади, порядок отримання такої інформації.

Брошура призначена для державних службовців, представників інститутів громадянського суспільства.

УДК 342.518:352(477)
ББК 67.9(4 УКР)300.7
Н 37

ISBN (10) 966-647-088-8   © Секретаріат Кабінету Міністрів України, 2006
(13) 978-966-647-088-4

Брошура "Наші права: участь громадян в управлінні державними справами" призначена для підвищення ефективності діалогу між органами виконавчої влади та громадськістю шляхом підвищення рівня громадської та політичної культури суспільства.

Уряд усвідомлює, що розвинуте демократичне та громадянське суспільство можна побудувати лише в державі, де громадяни є активними учасниками процесу формування та реалізації державної політики. З цією метою розробляються та здійснюються заходи, що сприятимуть становленню громадянського суспільства, підвищуватимуть рівень правової культури громадян, створюватимуть умови для ширшої обізнаності громадян під час проведення діалогу з владою. З цією метою розпочато випуск серії брошур "Відкритість та прозорість у діяльності органів державної влади".

У брошурі відображено механізм реалізації конституційного права громадян України на участь в управлінні державними справами. Подається опис основних способів здійснення цього права. Розкрито зміст та механізм права громадян на інформацію про діяльність органів виконавчої влади, порядок одержання такої інформації.

Громадяни мають право брати участь
в управлінні державними справами
(Стаття 38 Конституції України)

ШЛЯХОМ

участі у виборах	7
участі у референдумах	9
участі у діяльності політичних партій та громадських організацій	12
участі в прийнятті рішень органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади	17
участі в проведенні регуляторної політики держави	29
доступу до державної служби	34
звернення до органів влади	36
доступу до інформації про діяльність влади	43
оскарження рішень органів влади	55

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ

Одне з основних прав громадянина України є право на участь в управлінні державними справами. Від того, як реалізується це право залежить і показник якості демократії, і рівень розвитку громадянського суспільства у державі. Складові такого права відображені в Основному Законі - Конституції України.

"Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування".

(Стаття 38 Конституції України).

Кожний громадянин, відповідно до статті 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, ратифікованого Українською РСР 19 жовтня 1973 року, повинен мати без будь-якої дискримінації і без необґрунтованих обмежень право і можливість:

брати участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників

голосувати і бути обраним на справжніх періодичних виборах, які проводяться на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні і забезпечують свободу волевиявлення виборців

мати доступ у своїй країні на загальних умовах рівності до державної служби

Право громадян брати участь в управлінні державними справами ґрунтується на принципі рівності доступу. Жодному громадянину не може бути надано переваг чи привілеїв за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

1. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ГРОМАДЯН НА УЧАСТЬ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ СПРАВАМИ ШЛЯХОМ УЧАСТІ У ВИБОРАХ

"Громадяни мають право ... вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування".

(Стаття 38 Конституції України).

Волевиявлення громадян реалізується через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії.

Якими нормативно-правовими актами регулюється проведення виборів в Україні?

- Законом України "Про вибори Президента України";
- Законом України "Про вибори народних депутатів України";
- Законом України "Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів".

Кого в Україні мають право обирати громадяни?

- Президента України;
- народних депутатів України;
- депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних, Київської та Севастопольської міських рад;
- сільських, селищних, міських голів.

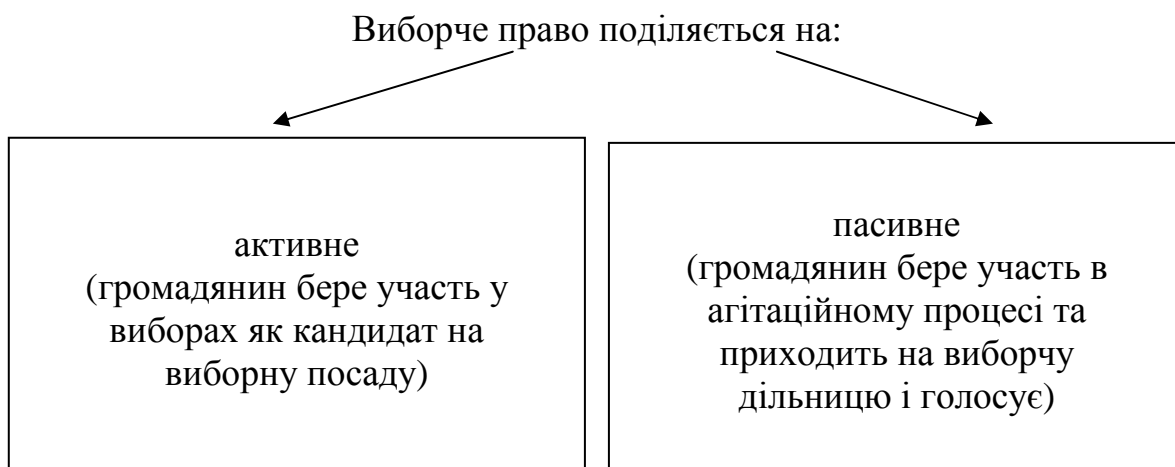

За часом проведення вибори можуть бути:

чергові

позачергові

Яким чином громадянин бере участь у виборах?

Яким чином проводяться вибори?

Вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, відповідно до частини першої статті 71 Конституції України, є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Хто має право голосувати на виборах?

Відповідно до статті 70 Конституції України, виборчого законодавства України, щоб мати "право голосу" на виборах потрібно відповідати трьом вимогам:

- бути громадянином України;
- досягти на день проведення виборів вісімнадцяти років;
- бути дієздатним.

2. УЧАСТЬ ГРОМАДЯН В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ СПРАВАМИ ШЛЯХОМ ПРОВЕДЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТА МІСЦЕВОГО РЕФЕРЕНДУМІВ

Згідно зі статтею 5 Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ.

Однією з форм прямої демократії є всеукраїнський та місцевий референдуми.

Порядок і процедура проведення референдуму визначена Законом України "Про всеукраїнський та місцевий референдуми".

Як можна впливати на визначення напрямку розвитку держави через референдум?

Громадянин, відповідно до статті 72 Конституції України, може ініціювати проведення всеукраїнського референдуму, запропонувавши розглянути важливі для суспільства питання, а потім голосувати на референдумі за підтримку таких питань чи проти.

Як можна ініціювати розгляд питання на всеукраїнському референдумі?

Разом із своїми однодумцями громадянин має право на зборах, де будуть присутні не менше 200 громадян, запропонувати прийняти рішення про проведення референдуму, затвердити питання для голосування та обрати ініціативну групу для збору підписів під рішенням про проведення такого референдуму.

Якщо після цього протягом трьох місяців на території України буде зібрано не менше як три мільйони підписів, парламент України буде зобов'язаний оголосити про проведення такого референдуму.

З яких питань можна ініціювати місцевий референдум?

Статтею 6 Закону України

"Про всеукраїнський та місцевий референдуми" передбачено:

питання, що можуть виноситися на місцевий референдум:

- питання, віднесені законодавством України до відання місцевого самоврядування,
- питання дострокового припинення повноважень відповідної Ради народних депутатів та її голови,

питання, які вирішуються виключно шляхом проведення місцевих референдумів:

- щодо найменування або перейменування сільських рад, селищ, міст, районів, областей;
- щодо об'єднання в одну однойменних адміністративно-територіальних одиниць, які мають спільний адміністративний центр;
- щодо зміни базового рівня місцевого самоврядування у сільських районах;
- щодо реорганізації або ліквідації комунальних дошкільних навчальних закладів, а також дошкільних навчальних закладів, створених колишніми сільськогосподарськими колективними та державними господарствами.

З яких питань можна ініціювати проведення всеукраїнського референдуму?

Всеукраїнський референдум може бути ініційований з таких питань:

- зміна території України (стаття 73 Конституції України);
- питань, віднесених Конституцією України до відання України (стаття 5 Закону України "Про всеукраїнський та місцевий референдуми");
- реалізації права народу України на самовизначення;
- входження України до державних федеративних і конфедеративних утворень або вихід з них (стаття 5 Закону України "Про всеукраїнський та місцевий референдуми").

У серпні
1991 року
результати
всеукраїнського
референдуму
підтвердили
Акт
проголошення
незалежності
України

Які питання не виносяться на референдум?

На референдум не виносяться (стаття 5 та 6 Закону України "Про всеукраїнський та місцевий референдуми") питання:

- амністії та помилування;
- питання, віднесені законодавством України до відання органів суду і прокуратури;
- вжиття державними органами України надзвичайних і невідкладних заходів охорони громадського порядку, захисту здоров'я та безпеки громадян,
- скасування законних рішень вищестоящих органів державної влади і самоврядування;
- пов'язані з обранням, призначенням і звільненням посадових осіб, що належать до компетенції Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України.

3. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ГРОМАДЯН НА УЧАСТЬ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ СПРАВАМИ ШЛЯХОМ УЧАСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

"Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей".

(Частина перша статті 36 Конституції України).

"Політична партія - це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян - прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах".

(Стаття 2 Закону України "Про політичні партії в Україні").

Яким чином можна впливати на державну політику через політичну партію?

Громадянин може обрати ту програму політичної партії, яка більше відповідає його власним інтересам, і голосувати за цю партію на виборах або стати її членом.

Кожна політична партія повинна мати програму.

"Програма політичної партії є викладом цілей та завдань цієї партії, а також шляхів їх досягнення".

(Стаття 7 Закону України "Про політичні партії в Україні").

Станом на грудень 2006 р., за даними Міністерства юстиції України в нашій державі зареєстровано 133 політичні партії

Громадянин, разом зі своїми однодумцями, яких відповідно до статті 10 Закону України "Про політичні партії в Україні" має бути десять тисяч, може зареєструвати свою політичну партію, розробити її програму і брати участь у виборах.

Форми участі в діяльності політичних партій можуть бути різноманітними - від простої підтримки партії (особа не виконує жодних функцій, а просто голосує за цю партію на виборах) до активної участі у виборах (особа виступає кандидатом у депутати від політичної партії).

Діяльність політичних партій, як правило, активізується перед виборами. В період між виборами політична партія може ініціювати розгляд і обговорення органами влади в суспільстві багатьох питань, зокрема, щодо державних програм, проектів нормативних актів тощо. При цьому найбільший вплив на формування державної політики мають ті партії, кандидати від яких обрані до складу органів влади - Верховної Ради України та місцевих рад. Такі партії діють через свої фракції в радах.

Який порядок реєстрації політичної партії?

Політичні партії реєструються Міністерством юстиції України. Порядок проведення реєстрації передбачається розділом III Закону України "Про політичні партії в Україні".

Діяльність політичної партії може здійснюватись лише після її реєстрації. Відповідно до статті 10 Закону України "Про політичні партії в Україні", не допускається діяльність незареєстрованих політичних партій.

Для реєстрації політичної партії, разом із заявою подаються:

- 1) статут і програма політичної партії;
- 2) протокол установчого з'їзду (конференції, зборів) політичної партії із зазначенням дати і місця його проведення, кількості учасників, які проголосували за створення політичної партії;
- 3) підписи громадян України, зібрані на підтримку рішення про створення політичної партії та засвідчені особами, які збирали підписи;
- 4) відомості про склад керівних органів політичної партії;
- 5) платіжний документ, що посвідчує внесення реєстраційного збору;
- 6) назва та адреса банківської установи, в якій політична партія відкриватиме рахунки.

Після реєстрації політичної партії засновникам видається свідоцтво про реєстрацію.

(Стаття 11 Закону України "Про політичні партії в Україні").

Яким чином можна вплинути на хід державних справ через громадські організації?

Крім участі у діяльності політичних партій, законодавством передбачається участь громадян України в управлінні державними справами через громадські організації. Конституційне право громадян України на свободу об'єднання в громадські організації, визначене статтею 36 Конституції України, знайшло своє подальше відображення у Законі України "Про об'єднання громадян".

Зареєстровані об'єднання громадян відповідно до статті 20 Закону України "Про об'єднання громадян" мають право:

- представляти і захищати свої законні інтереси та законні інтереси своїх членів (учасників) у державних та громадських організаціях;
- брати участь у політичній діяльності, проводити масові заходи (збори, мітинги, демонстрації тощо);
- отримувати від органів державної влади і управління та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації своїх цілей і завдань;
- вносити пропозиції до органів влади і управління та інші.

Законодавчо також визначаються різні гарантії діяльності громадських організацій та їх можливості впливати на органи влади. Так, наприклад, у статті 19 Закону України "Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави" визначені гарантовані державою можливості громадських організацій у сфері оборони, зокрема:

- одержувати інформацію від військових та правоохоронних органів з питань їх діяльності;
- проводити наукові дослідження з військових питань та боротьби із злочинністю, а також проводити публічне обговорення їх результатів;
- проводити громадську експертизу проектів законів, рішень, програм;
- брати участь у громадських дискусіях та відкритих парламентських слуханнях з питань діяльності Збройних Сил та правоохоронних органів держави;
- знайомитися з умовами служби, життя і побуту військовослужбовців;
- виступати через суб'єктів права законодавчої ініціативи із законодавчими ініціативами у сфері військової та правоохоронної діяльності.

Такі широкі повноваження громадським організаціям дали змогу істотно впливати на прийняття важливих державних рішень. Фактично створено умови для контролю громадськими організаціями за діяльністю влади.

Який порядок реєстрації громадської організації?

Порядок реєстрації громадських організацій регламентується розділом III Закону України "Про об'єднання громадян" та Положенням про порядок легалізації об'єднань громадян, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 р. № 140.

Реєстрація громадських організацій здійснюється Міністерством юстиції України, а також місцевими управліннями юстиції.

Для реєстрації громадської організації до уповноваженого органу потрібно подати заяву, підписану не менше як трьома засновниками або їх уповноваженими представниками.

До заяви додаються:

- 1) статут (положення) у двох примірниках;
- 2) протокол установчого з'їзду (конференції) або загальних зборів, які прийняли статут (положення);
- 3) відомості про склад керівництва центральних статутних органів (із зазначенням прізвища, імені та по батькові, року народження, місця постійного проживання, посади (заняття), місця роботи);
- 4) дані про наявність місцевих осередків, підтвержені протоколами конференцій (зборів);
- 5) документ про сплату реєстраційного збору;
- 6) відомості про засновників об'єднання громадян або спілок об'єднань громадян (для громадян - прізвище, ім'я та по батькові, рік народження, місце постійного проживання; для спілок об'єднань громадян - назва об'єднання, місцезнаходження вищих статутних органів, копія документа про легалізацію);
- 7) документ, який підтверджує місцезнаходження об'єднання громадян.

Міжнародна громадська організація додатково подає документи, які підтверджують поширення її діяльності на території хоча б однієї іншої держави (довіреності, зобов'язання, протоколи, документи про легалізацію тощо).

Спілка об'єднань громадян додатково подає рішення центральних статутних органів об'єднань громадян про їх вступ до спілки.

(Пункт 3 Положення про порядок легалізації об'єднань громадян).

Загальний строк розгляду заяви про легалізацію становить 1 місяць. Розгляд заяви про реєстрацію місцевої громадської організації згідно з пунктом 4 Положення про порядок легалізації об'єднань громадян здійснюється протягом трьох днів. У цей строк уповноважений орган приймає рішення про реєстрацію громадської організації або про відмову у реєстрації.

Рішення про відмову у реєстрації може бути оскаржене до суду.

Після реєстрації, засновникам видається свідоцтво про реєстрацію громадської організації встановленого зразка.

У чому полягає мета утворення політичної партії та громадської організації?

Мета утворення політичної партії - сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, участь у виборах та інших політичних заходах (стаття 2 Закону України "Про політичні партії в Україні").

Мета утворення громадської організації - задоволення та захист своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів (стаття 3 Закону України "Про об'єднання громадян").

4. УЧАСТЬ ГРОМАДЯН У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ШЛЯХОМ ПРОВЕДЕННЯ КОНСУЛЬТАЦІЙ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

З метою залучення громадян до участі у формуванні та реалізації державної політики, Уряд України запроваджує проведення консультацій з громадськістю з найбільш важливих для суспільства питань.

Зазначений спосіб участі громадян в управлінні державними справами передбачений Порядком проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1378. Порядком визначаються основні форми та способи проведення органами виконавчої влади консультацій з громадськістю.

З якою метою проводяться консультації з громадськістю?

Консультації з громадськістю проводяться з метою:

- залучення громадян до участі в управлінні державними справами;
- забезпечення вільного доступу громадян до інформації про діяльність органів виконавчої влади;
- забезпечення гласності, відкритості та прозорості в діяльності органів влади;
- сприяння системному діалогу органів виконавчої влади і громадськості;
- підвищення якості підготовки та прийняття рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахуванням думки громадськості;
- створення умов для участі громадян у розробленні проектів рішень влади з питань, що є важливими для суспільства.

Консультації з громадськістю - це процес комунікації між органами державної влади і громадянами та їх об'єднаннями. Метою проведення консультацій з громадськістю є прийняття рішень, в яких буде враховано права, інтереси та знання всіх зацікавлених сторін. Консультації з громадськістю надають можливість громадянам впливати на зміст рішень, що ухвалюються органами влади.

З яких питань проводяться обов'язкові консультації з громадськістю?

В обов'язковому порядку проводяться консультації з громадськістю щодо:

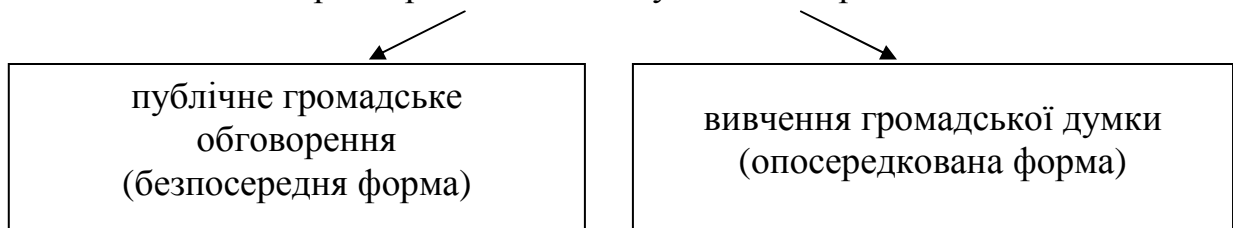

- проектів нормативно-правових актів, які стосуються прав, свобод і законних інтересів громадян;
- проектів державних і регіональних програм економічного, соціального і культурного розвитку, рішень про хід їх виконання;
- звітів головних розпорядників коштів Державного бюджету України про витрачання бюджетних коштів за минулий рік;
- інформації про роботу Кабінету Міністрів, центральних та місцевих органів виконавчої влади.

В яких формах проводяться консультації з громадськістю?

Форми проведення консультацій з громадськістю

Публічне громадське обговорення: конференції, семінари, форуми, громадські слухання, засідання за "круглими столами", збори, зустрічі з громадськістю, робота громадських приймалень, теле- або радіодебати, дискусії, діалоги, інтерв'ю, підготовка інших матеріалів в засоби масової інформації, Інтернет-конференції, телефонні "гарячі лінії", інтерактивне спілкування в інших формах (пункт 8 Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики).

Вивчення громадської думки: проведення соціологічних досліджень (анкетування, контент-аналіз інформаційних матеріалів, фокус-групи),

проведення експрес-аналізу коментарів, відгуків, інтерв'ю, інших матеріалів у пресі, на радіо та телебаченні для визначення позицій різних соціальних груп; запровадження спеціальних рубрик у друкованих та електронних засобах масової інформації, опрацювання та узагальнення висловлених у зверненнях громадян зауважень і пропозицій, проведення аналізу цільової інформації, що надходить до спеціальних скриньок (пункт 9 Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики).

Як часто і з яких питань проводяться консультації з громадськістю?

Строки і питання для проведення консультацій з громадськістю визначаються в орієнтовному плані, який складається та затверджується органами виконавчої влади до початку року за пропозиціями громадських рад (пункт 11 Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики).

На веб-сайті Харківської обласної державної адміністрації (<http://www.kharkivoda.gov.ua/show.php?page=1071>) розміщені оголошення про проведення публічного громадського обговорення на тему "Результати прискореного перегляду регуляторних актів Харківської обласної державної адміністрації щодо їх відповідності принципам державної регуляторної політики" та "Проект Концепції реформування податкової системи України".

Зазначений план до початку року оприлюднюється у засобах масової інформації, на офіційних веб-сайтах відповідних органів виконавчої влади чи в інший спосіб доводиться до відома громадськості.

Як ініціюються обговорення питань, яких немає в орієнтовному плані проведення консультацій з громадськістю?

Проведення консультацій з громадськістю ініціюється органом виконавчої влади або відповідною громадською радою.

Також ініціювати проведення консультацій з громадськістю може об'єднання громадян, яке повинне звернутися до відповідної громадської ради або органу виконавчої влади.

У разі коли пропозиція щодо проведення консультацій надійшла не менш як від трьох легалізованих об'єднань громадян, діяльність яких поширюється на відповідну територію, проведення консультацій з громадськістю обов'язкове.

(Пункт 14 Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики).

"Строк проведення публічного громадського обговорення визначається відповідним органом виконавчої влади і не може бути меншим ніж один місяць".

(Пункт 24 Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики).

Як саме можна взяти участь у публічному громадському обговоренні?

Громадянин може подати пропозиції та зауваження робочій групі у письмовій формі (листом, електронною поштою, з використанням засобів масової інформації) або усній формі (усні заяви, по телефону), при цьому слід обов'язково зазначати відомості про заявника. Відсутність таких відомостей (анонімні пропозиції) є підставою для відмови в реєстрації. Крім того, громадянин може безпосередньо взяти участь у конференціях, семінарах, форумах, громадських слуханнях, засіданнях "круглих столів", зборах, зустрічах з громадськістю.

У результаті розвитку новітніх технологій з'явилася можливість проводити Інтернет-форуми для обговорення певних важливих питань.

На сайті Державного департаменту з питань зв'язку та інформації Міністерства транспорту та зв'язку України (<http://www.stc.gov.ua>) є розділ "Інтернет-приймальня". У зазначеному розділі міститься підрозділ "Громадське обговорення", де всі бажаючі можуть висловити свою думку щодо рішень та діяльності Департаменту, заповнивши спеціальну електронну форму.

Як можна дізнатися про результати громадського обговорення?

Додатковою гарантією врахування думки суспільства органами влади є обов'язок останніх ознайомити з результатами громадського обговорення всіх бажаючих. Так, законодавство передбачає, що результати публічного громадського обговорення доводяться органом виконавчої влади до відома громадськості. Це здійснюється шляхом оприлюднення у засобах масової інформації прийнятого рішення з обов'язковим його обґрунтуванням, а також зазначенням підстав для відхилення альтернативних рішень.

Як саме органи виконавчої влади враховують результати консультацій з громадськістю?

Результати проведення консультацій з громадськістю не є обов'язковими при прийнятті остаточного рішення органом виконавчої влади і мають лише консультативний характер.

У яких сферах можуть бути проведені громадські слухання?

Процедура проведення громадських слухань дає можливість органам влади і громадянам досягти більшої взаємодовіри, уникнути непорозумінь, а також прийняти обгрунтоване рішення, що буде з розумінням сприйматися та виконуватися.

Громадські слухання можуть бути проведені як у сфері місцевого самоврядування, так і в сфері прийняття державних рішень.

Усе залежить від того, який орган влади вирішує те чи інше питання - орган місцевого самоврядування або орган виконавчої влади. На практиці розділити їх компетенцію дуже складно, оскільки повноваження обох органів з багатьох питань майже збігаються. Така ситуація виникла у зв'язку з тим, що на території будь-якого району в Україні діють як місцева державна адміністрація, так і виконавчі комітети місцевих рад. Крім того, виконкоми рад повністю реалізують делеговані їм повноваження виконавчої влади. Тож законодавством України передбачено проведення громадських слухань з питань, що мають значення тільки для громадян певної місцевості, а також із загальносуспільних питань: проектів законів, інформування громадян про вирішення актуальних питань. Отже, громадські слухання можна умовно розділити на слухання місцевого та загальнодержавного рівня.

Який акт законодавства регулює питання проведення громадських слухань?

"Територіальна громада має право проводити громадські слухання - зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування".

(Частина перша статті 13 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні").

Як часто необхідно проводити громадські слухання?

Відповідно до статті 13 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" громадські слухання мають проводитися не рідше одного разу на рік.

Як враховуються пропозиції за результатами проведення громадських слухань?

За результатами проведення громадських слухань на розгляд органів місцевого самоврядування можуть вноситися пропозиції, які будуть обов'язковими для розгляду.

Який акт визначає порядок проведення громадських слухань на певній території?

Порядок проведення громадських слухань у територіальній громаді визначається статутом відповідної територіальної громади.

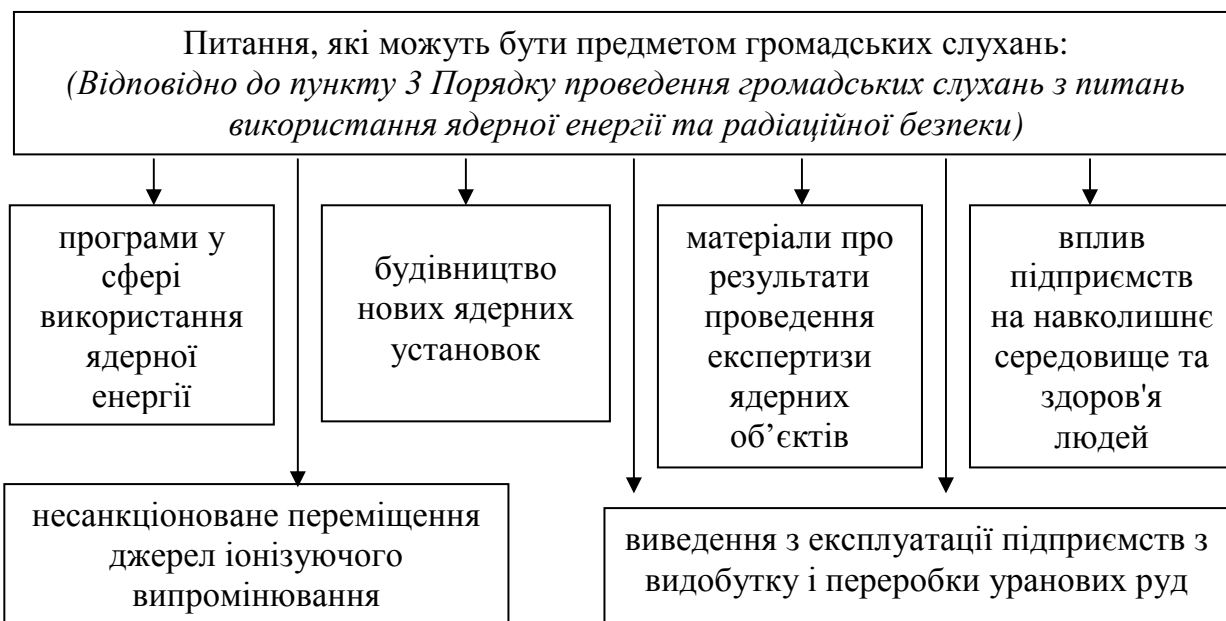
Стаття 13 Статуту територіальної громади міста Києва присвячена громадським слуханням. А на офіційному веб-сайті Київської міської державної адміністрації (<http://www.kmv.gov.ua/divinfo.asp?Id=22670>) розміщено інформацію про графіки проведення громадських слухань у різних районах Києва, а також їх результати.

Як можна ознайомитися з графіком проведення громадських слухань?

Кожен громадянин може ознайомитися з графіком проведення громадських слухань. Інформацію про графік проведення громадських слухань він може отримати в органах місцевого самоврядування безпосередньо або на їх офіційних веб-сайтах.

Як регламентується порядок проведення громадських слухань у сфері ядерної енергії та радіаційної безпеки?

У законодавстві України чітко регламентовано порядок проведення громадських слухань у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки. Зокрема, стаття 11 Закону України "Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку" передбачає право громадян та їх об'єднань на участь у формуванні політики у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки. Крім того, зазначене питання регулюється постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 1998 р. № 1122, якою затверджено Порядок проведення громадських слухань з питань використання ядерної та радіаційної безпеки.

Крім того, Порядком передбачено широкі права громадян в ініціюванні слухань з питань ядерної енергії та радіаційної безпеки.

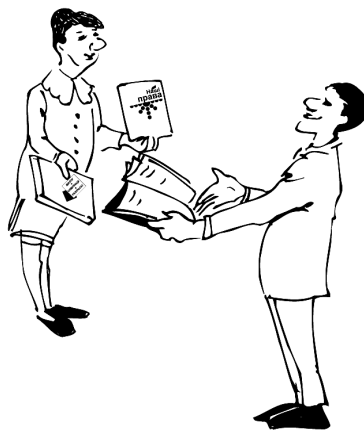
Ініціювати проведення слухань з питань ядерної енергії та радіаційної безпеки можуть:

- постійні жителі певної території;
- територіальні громади;
- органи самоорганізації населення;
- місцеві осередки об'єднань громадян.

УЧАСТЬ ГРОМАДЯН В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ СПРАВАМИ ЧЕРЕЗ ГРОМАДСЬКІ РАДИ ПРИ ОРГАНАХ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Для залучення громадськості до прийняття державних рішень та формування державної політики при органах виконавчої влади створюються громадські ради.

Як регламентується порядок утворення та діяльності громадських рад при органах виконавчої влади?

Діяльність громадських рад регулюється Конституцією та законами України, Положенням про Громадську раду при Кабінеті Міністрів України та Типовим положенням про громадську раду при центральному та місцевому органі виконавчої влади, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1378, а також рішеннями органів виконавчої влади, при яких вони утворені.

Наказом Державної митної служби України від 27 жовтня 2006 р. № 946 затверджено Положення про громадську раду при Державній митній службі України та Типове положення про громадську раду при регіональній митниці.

Що таке громадська рада при органі виконавчої влади?

"Громадська рада при органі виконавчої влади є консультативно-дорадчим органом. Такі ради створюються з метою здійснення координації заходів, що пов'язані із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики".

(Пункт 1 Типового положення про Громадську раду при центральному, місцевому органі виконавчої влади).

Хто входить до складу громадської ради?

До складу громадських рад при органах виконавчої влади входять представники громадських організацій, професійних спілок, інших об'єднань громадян, органів місцевого самоврядування та засобів масової інформації.

До складу громадських рад при Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласних державних адміністраціях, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях включаються також по одному представнику від громадських рад при районних державних адміністраціях.

Які функції виконують громадські ради?

Громадські ради, відповідно до пункту 4 Типового положення про громадські ради при центральному, місцевому органі виконавчої влади, проводять таку діяльність:

- готують і подають пропозиції до орієнтовного плану проведення консультацій з громадськістю;
- подають пропозиції щодо строків проведення публічних громадських обговорень, а також винесення на них питань, не передбачених орієнтовним планом;
- опрацьовують матеріали за результатами проведення консультацій з громадськістю;
- систематично інформують громадян про свою діяльність тощо.

Для виконання покладених на неї завдань, громадська рада при органі виконавчої влади має право:

- отримувати в установленому порядку від органу виконавчої влади необхідну для роботи інформацію;
- утворювати постійні або тимчасові робочі органи (комітети, комісії, експертні групи) відповідно до напрямів своєї діяльності;
- залучати до роботи представників органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, вітчизняних і міжнародних

експертних та наукових організацій (за згодою), а також окремих фахівців;

- проводити асамблеї, конференції, збори.

(Пункт 5 Типового положення про громадські ради при центральному, місцевому органі виконавчої влади).

Як знайти координати потрібної громадської ради?

На Урядовому веб-порталі (www.kmu.gov.ua) у рубриці "Уряд і громадськість" розміщено контактну інформацію, зокрема прізвища, імена та побатькові керівників громадських рад при центральних і місцевих органах виконавчої влади.

УЧАСТЬ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Як можна вплинути на рішення органу місцевого самоврядування з питань, що стосуються делегованих повноважень?

Державна політика на місцевому рівні реалізується місцевими державними адміністраціями (обласними, районними, міст Києва та Севастополя), територіальними підрозділами центральних органів виконавчої влади (наприклад, обласним відділенням охорони здоров'я) та органами місцевого самоврядування.

При цьому органи місцевого самоврядування виконують як свої власні повноваження, так і повноваження центральних органів виконавчої влади, якими вони наділені відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні". Місцеві органи виконавчої влади повинні виконувати повноваження відповідних рад, що передані їм відповідно до законодавства. Такі передані повноваження називаються делегованими.

Так, лише в Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні" центральними органами виконавчої влади делегуються органам місцевого самоврядування 96 різноманітних повноважень у сферах: соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку, бюджету, фінансів і цін, управління комунальною власністю, житлово-комунального господарства, побутового обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку, будівництва, регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища, забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян тощо.

Органи виконавчої влади повинні здійснювати контроль за переліченими повноваженнями.

Стаття 38 Закону України "Про місцеві державні адміністрації" передбачає обов'язок посадових осіб місцевої державної адміністрації в установленому законодавством порядку розглядати звернення громадян та давати на них відповіді.

Гарантією права громадянина на участь у прийнятті рішень місцевими державними адміністраціями є закріплена частиною четвертою статті 38 зазначеного Закону можливість оскарження рішень посадових осіб місцевих державних адміністрацій до Президента України, органу виконавчої влади вищого рівня, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та до суду.

Право громадян брати участь в управлінні державними справами на місцевому рівні передбачено Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні". Через делеговані повноваження органи місцевого самоврядування фактично реалізують державну політику у тій чи іншій сфері суспільного життя.

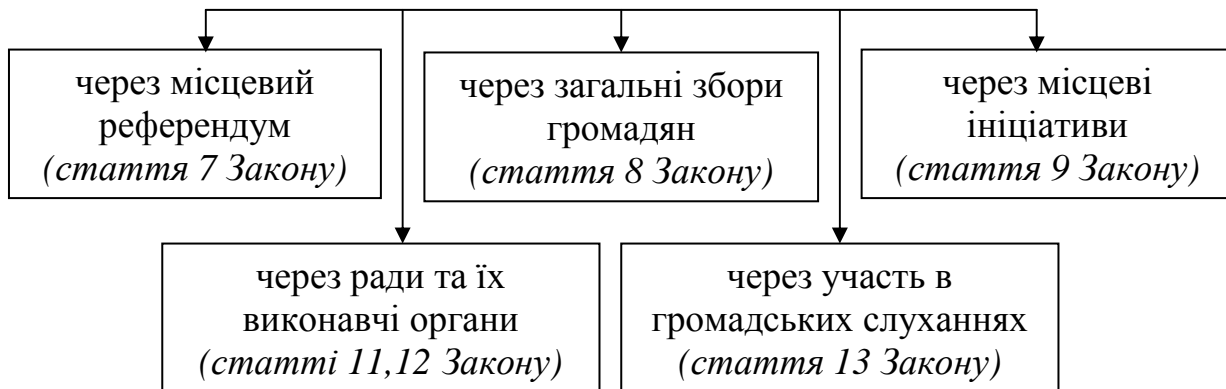
Відповідно до статті 35 Закону України "Про місцеві державні адміністрації", для здійснення спільних програм місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування можуть створювати спільні органи та організації.

"Місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України".

(Стаття 2 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні").

У який спосіб громадяни можуть брати участь в управлінні державними справами шляхом місцевого самоврядування?

Форми участі громадян в управлінні державними справами місцевого рівня (відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування")

Який правовий статус рішення місцевого референдуму?

Рішення місцевого референдуму є обов'язковим для виконання всіма органами та громадянами на відповідній території. Порядок проведення місцевого референдуму визначається Законом України "Про всеукраїнський та місцевий референдуми".

Який правовий статус місцевого дорадчого опитування?

У деяких законах правові положення визначають підстави та обов'язок місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування проводити місцеве дорадче опитування і враховувати його результати у прийнятті своїх рішень.

Так, відповідно до статті 3 Закону України "Про порядок прийняття рішень про розміщення, проектування, будівництво ядерних установок і об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, які мають загальнодержавне значення", рішення про погодження розміщення на території ядерних установок і об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, які мають загальнодержавне значення, місцеві органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування приймають після проведення місцевого дорадчого опитування громадян України (консультативного референдуму) з цього питання.

Який правовий статус рішень загальних зборів громадян?

"Рішення зборів, прийняті в межах чинного законодавства, є обов'язковими для виконання органами територіальної самоорганізації населення, усіма громадянами, які проживають на відповідній території".

(Пункт 5 Положення про загальні збори громадян за місцем проживання, затверджене Постановою Верховної Ради України від 17 грудня 1993 року № 3748-XII).

Який правовий статус місцевої ініціативи?

"Місцева ініціатива, внесена на розгляд ради у встановленому порядку, підлягає обов'язковому розгляду на відкритому засіданні ради за участю членів ініціативної групи з питань місцевої ініціативи."

(Частина третя статті 9 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні").

5. УЧАСТЬ ГРОМАДЯН У ПРОВЕДЕННІ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Для вирішення питань надмірної регуляції суспільного життя, Уряд має враховувати думку громадян. З цією метою Верховною Радою було прийнято Закон України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності", в якому знайшов відображення механізм участі громадян у процесах дерегуляції, врахування думки підприємців, представників громадських організацій, профспілок, науковців.

Що таке державна регуляторна політика?

Державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності - це державна політика, спрямована на:

- удосконалення правового регулювання господарських та адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади і суб'єктами господарювання;
- недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів;
- зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання;
- усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України.

(Стаття 1 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності").

Що таке регуляторний акт?

Закон України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" містить такі визначення регуляторного акта.

Регуляторний акт - це:

- прийнятий уповноваженим регуляторним органом нормативно-правовий акт, який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання;
- прийнятий уповноваженим регуляторним органом інший офіційний письмовий документ, який встановлює, змінює чи скасовує норми права, застосовується неодноразово та щодо невизначеного кола осіб і який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, незалежно від того, чи вважається цей документ відповідно до закону, що регулює відносини у певній сфері, нормативно-правовим актом.

(Стаття 1 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності").

Як можна впливати на регуляторну політику держави?

Громадяни, суб'єкти господарювання, їх об'єднання та наукові установи, а також консультативно-дорадчі органи відповідно до статті 6 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" мають право:

- подавати до регуляторних органів пропозиції про необхідність підготовки проектів регуляторних актів, а також про необхідність їх перегляду;
- брати участь у розробленні проектів регуляторних актів;
- подавати зауваження та пропозиції щодо оприлюднених проектів регуляторних актів;
- брати участь в обговоренні питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю;
- аналізувати результати реалізації регуляторних актів;
- прогнозувати результати реалізації проектів регуляторних актів;
- пропонувати перегляд регуляторних актів;
- одержувати від регуляторних органів у відповідь на звернення інформацію щодо їх регуляторної діяльності.

Чи можна громадянам брати участь у дерегуляції економіки на місцевому рівні?

Так. Удосконаленням регуляторної політики на території певного міста, району або області займається також місцева влада.

На якому етапі підготовки регуляторного акта ініціатива громадян може бути найбільш ефективною?

На етапі підготовки та обговорення проекту. Важливою державною гарантією залучення громадян до процесів регуляторної діяльності держави є зобов'язання регуляторного органу оприлюднювати для ознайомлення громадян не лише прийняті регуляторні акти, а також їх проекти (стаття 9 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"). Це дає можливість провести суспільну та наукову експертизу запропонованих рішень і унеможливорює прийняття рішень, що можуть зашкодити інтересам держави та суб'єктів господарської діяльності.

Київська міська державна адміністрація своїм розпорядженням від 9 липня 2004 р. № 1228 затвердила заходи щодо здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності у місті Києві. У пункті 2.2 цього розпорядження вказується, що плани діяльності з підготовки регуляторних актів, проекти регуляторних актів та відповідний аналіз регуляторного впливу та інша інформація має оприлюднюватись у газеті "Хрещатик" та у мережі Інтернет.

Чи будуть чинними регуляторні акти, проекти яких не були оприлюднені належним чином?

Регуляторні акти, проекти яких не були оприлюднені у спосіб, передбачений Законом, не є чинними.

Законодавство передбачає гарантію оприлюднення проектів регуляторних актів. Так, якщо проект регуляторного акта не був оприлюднений, то сам регуляторний акт не може бути прийнятим або схваленим (стаття 25 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності").

Які є додаткові гарантії ґрунтовної підготовки регуляторних актів?

Гарантією широкої участі громадян в обговоренні проектів регуляторних актів є встановлення державою тривалого строку розгляду таких проектів, який не дає можливості органам влади прийняти регуляторний акт поспіхом.

При цьому враховано, що дискусія щодо положень регуляторних актів, доцільності їх введення, фінансового обґрунтування та забезпечення контролю в середині об'єднань громадян та серед науковців не проводиться швидко.

Саме тому встановлено такий порядок обговорення проектів регуляторних актів, щоб дати можливість фахівцям осмислити майбутнє рішення, провести відповідний аналіз, збір матеріалу, обговорити варіанти вирішення питань, підготувати прогноз результатів.

Протягом якого строку може проводитись обговорення проектів регуляторних актів і приймаються зауваження до них?

"Зауваження та пропозиції щодо проекту регуляторного акта приймаються протягом строку, який встановлюється його розробником і не може становити менш як один місяць та більш як три місяці з дня оприлюднення проекту регуляторного акта та проведення аналізу його регуляторного впливу".

(Частина шоста статті 9 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності").

Які є додаткові гарантії врахування пропозицій до проектів регуляторних актів?

"Усі зауваження і пропозиції щодо проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу, одержані протягом встановленого строку, підлягають обов'язковому розгляду розробником цього проекту. За результатами цього розгляду розробник проекту регуляторного акта повністю чи частково враховує одержані зауваження і пропозиції або мотивовано їх відхиляє".

(Частина сьома статті 9 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності").

Яким чином можна внести пропозиції щодо скасування чи зміни прийнятого регуляторного акта?

Якщо громадянин вважає, що регуляторний акт не відповідає принципам державної регуляторної політики, способам здійснення регуляторної політики та був прийнятий з порушенням процедури, то він може звернутися до:

- вищестоящого органу по відношенню до того, який приймав акт;

- спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань державної регуляторної політики.

6. УЧАСТЬ ГРОМАДЯН В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ СПРАВАМИ ШЛЯХОМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Якщо громадянин бажає безпосередньо брати участь в реалізації державної політики у тій чи іншій сфері, він може бути прийнятим на державну службу до будь-якого органу влади.

Таке право громадян передбачено частиною другою статті 38 Конституції України та Законом України "Про державну службу".

Що таке державна служба?

"Державна служба в Україні - це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів".

(Стаття 1 Закону України "Про державну службу").

Як можна стати державним службовцем?

Для прийняття на роботу в державні органи громадянин може звернутися до кадрового підрозділу будь-якого органу влади. Там він повинен написати заяву про участь у конкурсі на вакантну посаду та подати необхідні документи.

Яким вимогам потрібно відповідати, щоб бути прийнятим на державну службу?

"Право на державну службу мають громадяни України незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної приналежності, статі, політичних поглядів, релігійних переконань, місця проживання, які одержали відповідну освіту і професійну підготовку та пройшли у встановленому порядку конкурсний відбір, або за іншою процедурою, передбаченою Кабінетом Міністрів України".

(Стаття 4 Закону України "Про державну службу").

Які є обмеження для роботи на державній службі?

Відповідно до статті 12 Закону України "Про державну службу" не можуть бути обраними або призначеними на посаду в державному органі та його апараті особи, що:

- визнані у встановленому порядку недієздатними;
- мають судимість, що є несумісною із зайняттям посади;
- у разі прийняття на службу будуть безпосередньо підпорядковані або підлеглі особам, які є їх близькими родичами чи свояками;
- в інших випадках, встановлених законами України.

Інші випадки, у яких обмежений доступ до прийняття для роботи на державну службу:

- стан здоров'я, за яким службовець не може бути направлений у довгострокове відрядження (стаття 9 Закону України "Про дипломатичну службу");
- зайняття підприємницькою діяльністю безпосередньо чи через посередників або підставних осіб, а також виконання роботи на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької, творчої діяльності, а також медичної практики) (стаття 5 Закону України "Про боротьбу з корупцією");
- входження до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства чи іншої організації, що має на меті одержання прибутку (стаття 12 Закону України "Про місцеві державні адміністрації").

Як можна дізнатися, які державні посади вакантні?

У будь-якому органі влади громадянинові повинні надати інформацію про вакантні посади. Водночас, громадянин може самостійно з'ясувати перелік вакантних посад, скориставшись офіційним веб-сайтом органів влади.

На офіційному веб-сайті Міністерства закордонних справ України за адресою:

<http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/532.htm>
розміщені умови конкурсу на заміщення вакантних посад у МЗС, перелік документів, які необхідно подати на конкурс, перелік питань на перевірку знання законодавства, що виносяться на іспит, оголошення про конкурс на заміщення вакантних посад.

Оголошення про проведення конкурсу на заміщення вакантної посади в різних органах державної влади періодично публікуються у засобах масової інформації (не пізніше, ніж за один місяць до проведення конкурсу).

7. УЧАСТЬ ГРОМАДЯН В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ СПРАВАМИ ШЛЯХОМ ЗВЕРНЕННЯ ДО ОРГАНІВ ВЛАДИ

"Усі мають право надсилати індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів".

(Стаття 40 Конституції України).

Звернення до органів влади є найбільш поширеною та найдоступнішою для громадян без відповідної освіти формою спілкування з ними.

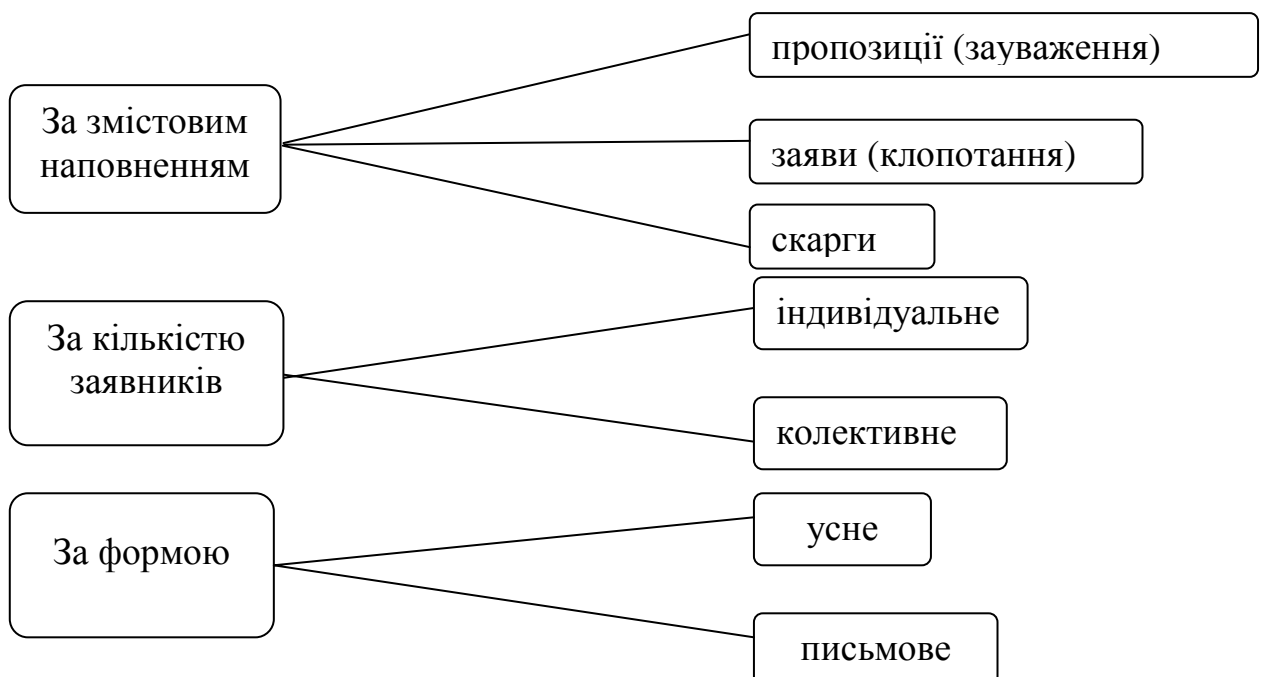
Метою закріплення цього права на конституційному рівні є надання можливості фізичній особі захищати свої права і свободи та брати участь в управлінні державними справами.

Механізм реалізації цього права залежно від виду звернення регулюється Законом України "Про звернення громадян".

Тільки на адресу Кабінету Міністрів України щорічно надходять десятки тисяч листів із зверненнями громадян.

Які є види звернень і якими Законами регулюються порядок і умови їх подання?

Закон України "Про звернення громадян" розрізняє такі види звернень:

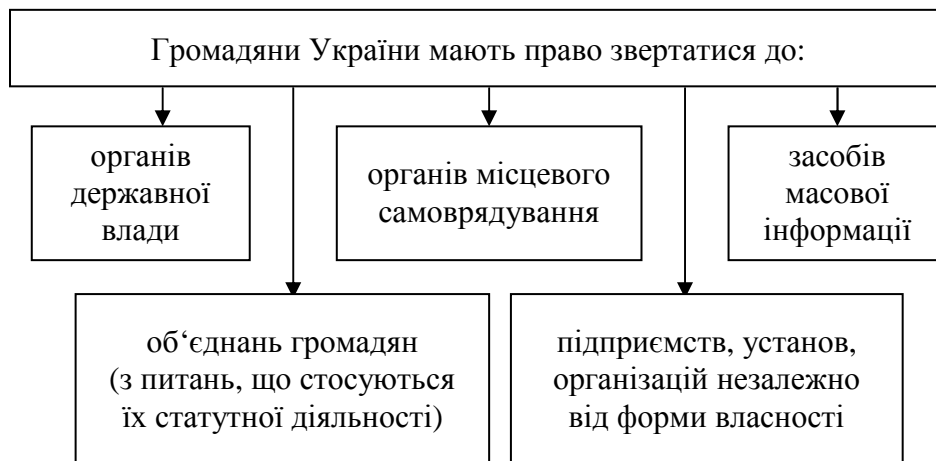
Законом України "Про звернення громадян" також передбачено, що звернення можуть бути надіслані поштою або передані до відповідного органу громадянином особисто або через уповноважену ним особу.

У якому випадку можна подати звернення?

Громадянину потрібно подати звернення, якщо він хоче відповідно до компетенції органів державної влади або об'єднань громадян:

- внести пропозиції щодо поліпшення їх діяльності;
- викрити недоліки в роботі;
- оскаржити дії посадових осіб, державних і громадських органів;
- взяти участь в управлінні державними і громадськими справами;
- вплинути на підвищення рівня роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності;
- відстояти свої права і законні інтереси;
- відновити свої права і законні інтереси у разі їх порушення.

До кого мають право звертатися громадяни України?

Хто отримує листи громадян, які надходять до органів виконавчої влади?

В органах виконавчої влади усіх рівнів створені підрозділи з питань звернень громадян, які опрацьовують звернення, що надходять до цих органів.

Що може містити звернення громадянина?

Звернення може містити:

- зауваження та пропозиції з питань, що належать до компетенції суб'єктів, яким надсилається лист;

- заяву або клопотання щодо реалізації соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів громадянина;
- скаргу про порушення соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів громадянина.

Які наслідки подання звернення протиправного характеру?

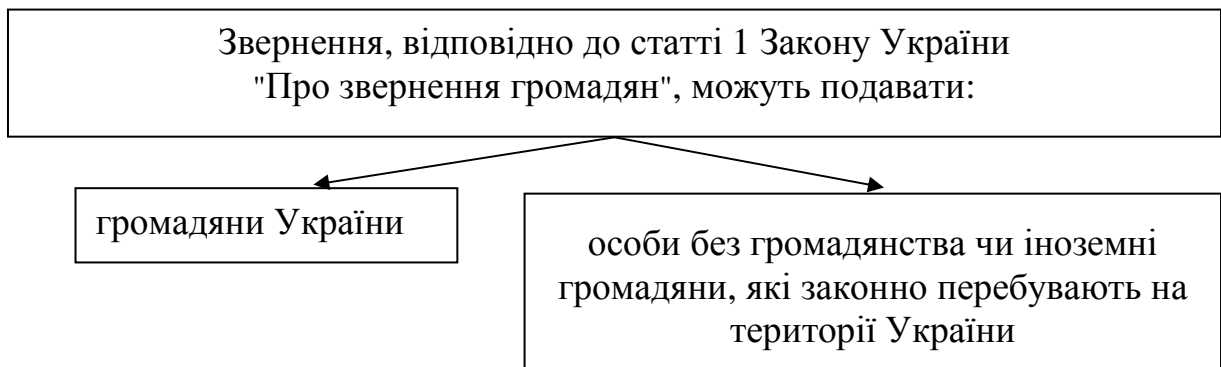

У разі коли звернення містить наклеп і образи, дискредитацію органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та їхніх посадових осіб, керівників та інших посадових осіб підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, заклики до розпалювання національної, расової, релігійної ворожнечі та інших дій, громадянин може бути притягнутий до цивільної або кримінальної відповідальності згідно із законодавством України.

(Відповідно до статті 26 Закону України "Про звернення громадян").

Хто може подавати звернення?

Що таке звернення громадян і які вони можуть бути?

Що таке пропозиції (зауваження) громадян і як повинні на них реагувати органи влади?

Пропозиція (зауваження) - це звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів влади та посадових осіб, депутатів усіх рівнів, висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства.

(Частина друга статті 3 Закону України "Про звернення громадян").

Відповідно до статті 14 Закону України "Про звернення громадян", органи влади і посадові особи зобов'язані розглянути пропозиції (зауваження) та повідомити громадянина про результати розгляду.

Що таке заяви та клопотання громадян і як вони розглядаються?

Заява (клопотання) - звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності.

(Частина третя статті 3 Закону України "Про звернення громадян").

Клопотання - письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо.

(Частина третя статті 3 Закону України "Про звернення громадян").

Органи державної влади та місцевого самоврядування і їх посадові особи, до повноважень яких належить розгляд заяв (клопотань), відповідно до статті 15 Закону України "Про звернення громадян", зобов'язані:

- об'єктивно і вчасно їх розглянути;
- перевірити викладені в них факти;
- прийняти рішення відповідно до чинного законодавства і забезпечувати їх виконання;
- надіслати громадянину відповідь про результати розгляду заяви (клопотання) за підписом керівника органу.

Що таке скарга і які рішення, дії (бездіяльність) можуть бути оскаржені?

Скарга - звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб.

(Частина четверта статті 3 Закону України "Про звернення громадян").

Як оформлюється звернення?

Звернення громадян адресуються органам, підприємствам, установам, організаціям, об'єднанням або посадовим особам, до повноважень яких належить вирішення порушених у зверненнях питань.

Відповідно до статті 5 Закону України "Про звернення громадян", у зверненні зазначається: прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, викладається суть порушеного питання (зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги). Письмове звернення підписується заявником із зазначенням дати.

Які звернення не підлягають розгляду?

Не підлягають розгляду звернення:

- в яких не зазначене місце проживання громадянина;
- що не підписане автором;
- з якого неможливо встановити авторство (наприклад, є лише нерозбірливий підпис). Таке звернення визнається анонімним і розгляду не підлягає;
- повторні звернення громадянина до того самого органу з того ж питання, якщо воно вирішено по суті;
- звернення осіб, визнаних судом недієздатними.

Про припинення розгляду звернення повідомляється заявнику (стаття 8 Закону України "Про звернення громадян"), а саме звернення протягом 10 днів повертається заявникові з відповідними роз'ясненнями (стаття 5 Закону "Про звернення громадян").

Як повинна бути оформлена відповідь на звернення громадянина, якщо йому відмовлено в задоволенні вимог?

Рішення про відмову в задоволенні вимог, викладених у заяві, надсилається письмово громадянину з:

- посиланням на Закон України "Про звернення громадян";
- викладенням мотивів відмови;
- роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення.

Чи допускається переслідування громадянина за його звернення?

Громадянин не повинен зазнавати переслідування за його звернення до органу влади. З цією метою Законом України "Про звернення громадян" передбачені такі гарантії:

- органам та посадовим особам забороняється переслідувати громадян і членів їх сімей за подання звернення з критикою їх діяльності та рішень (стаття 9);
- заборонено розголошувати відомості, що містяться у зверненнях (про особисте життя громадян тощо);
- не допускається з'ясування даних про особу громадянина, які не стосуються звернення;
- на прохання громадянина, висловлене в зверненні, не підлягає розголошенню його прізвище, місце проживання та роботи (стаття 10);
- забороняється направляти скарги громадян для розгляду тим органам або посадовим особам, дії чи рішення яких оскаржуються (стаття 7).

Відповідно до статті 4 Закону України "Про звернення громадян" можуть бути оскаржені рішення, дії або бездіяльність, внаслідок яких:

- незаконно покладено на громадянина які-небудь обов'язки або його незаконно притягнуто до відповідальності;
- порушено права і законні інтереси чи свободи громадянина (групи громадян);
- створено перешкоди для здійснення громадянином його прав і законних інтересів чи свобод.

8. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯН ПРО РІШЕННЯ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Інформування громадян про рішення органів виконавчої влади є свідченням прозорості їх діяльності.

"Кожному гарантується право знати свої права і обов'язки. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом".

(Стаття 57 Конституції України).

Яким чином можна отримати інформацію про прийняття рішень органами державної влади України?

Процедура прийняття нормативно-правових актів передбачає їх оприлюднення в засобах масової інформації та на офіційних веб-сайтах органів влади.

Указом Президента від 10 червня 1997 р. № 503 "Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними

чинності" визначено, що закони України, акти Верховної Ради, Президента та Кабінету Міністрів підлягають оприлюдненню в журналах "Офіційний вісник України" та "Відомості Верховної Ради України", а також в газетах "Урядовий кур'єр" та "Голос України".

У минулі роки до широкого запровадження в Україні інформаційної мережі Інтернет зазначені газети і журнали були основним джерелом ознайомлення з офіційними текстами нормативних актів. Після запровадження системи Інтернет, найдоступнішим способом ознайомлення з нормативними актами стало отримання їх тексту з офіційних веб-сайтів органів влади.

Так, Кабінет Міністрів України оприлюднює свої рішення на Урядовому порталі у рубриці "Нормативно-правова база" www.kmu.gov.ua.

На сайті Верховної Ради України (www.rada.gov.ua) розміщені тексти всіх законів України, чинних міжнародних договорів, указів Президента та постанов Кабінету Міністрів, а також більшість нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади.

Що таке компетенція і повноваження органу державної влади?

Компетенція органу державної влади - обсяг повноважень, які закріплені за органом (посадовою особою) відповідно до покладених на нього завдань і функцій.

Повноваження органу державної влади - закріплені за органом права і обов'язки.

Як можна довідатись про те, який орган державної влади вирішує те чи інше питання?

Усі органи державної влади мають власну компетенцію. Вона прописана або законами про органи влади, або в положеннях про них (затверджених указами Президента України або постановами Кабінету Міністрів України).

Для з'ясування компетенції органів державної влади громадянин повинен ознайомитися з відповідним нормативним актом про цей орган.

Так, наприклад, Положення про Міністерство юстиції України затверджено постановою КМУ від 14 листопада 2006 р. № 1577, а повноваження органів і посадових осіб прокуратури визначено в Законі України "Про прокуратуру".

Найпростіший спосіб для цього - "зайти" на офіційний веб-сайт органу влади. Як правило, кожен орган державної влади розміщує на своєму офіційному веб-сайті інформацію про свою компетенцію.

Право громадян на інформаційне забезпечення охоплює і таке його право, як можливість знати про плани роботи органів влади та напрями їх діяльності.

В якій формі приймаються рішення органами державної влади?

Рішення органів влади, які можуть впливати на обсяг прав і обов'язків громадян, приймаються у формі правових актів:

- нормативно-правових актів (стосуються необмеженої кількості людей). В системі виконавчої влади нормативно-правові акти приймають понад 4 000 органів;
- ненормативних (локальні) правових актів (кожен акт стосується обмеженої кількості людей) - акти судової влади, накази про призначення посадових осіб, конкретні рішення про реєстрацію підприємства або видачі йому ліцензії тощо.

Основні суб'єкти прийняття нормативно-правових актів та їх види

НАДАННЯ ГРОМАДЯНАМ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

"Всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій".

(Частина перша статті 9 Закону України "Про інформацію").

Чи зобов'язані органи державної влади та органи місцевого самоврядування інформувати громадськість про свою діяльність та прийняті рішення?

Так, це передбачено законодавством.

Інформація державних органів та органів місцевого самоврядування, відповідно до статей 6, 10, 21 Закону України "Про інформацію", доводиться до відома людей шляхом опублікування її в офіційних друкованих виданнях, у засобах масової інформації (усно, письмово) або оголошується під час публічних виступів посадових осіб.

У разі коли законодавчі та інші нормативно-правові акти не доведені до відома населення, вони вважаються нечинними, тобто не мають юридичної сили (стаття 57 Конституції України та частина п'ята статті 21 Закону України "Про інформацію").

Яка інформація обов'язково розміщується на веб-сайті органу виконавчої влади?

Об'єм та зміст інформації, яка розміщується на веб-сайтах органів виконавчої влади, визначено в Порядку оприлюднення в мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 4 січня 2002 р. № 3.

У мережі Інтернет на веб-сайтах органів виконавчої влади повинна бути розміщена така інформація:

- найменування органу;
- основні завдання та нормативно-правові засади діяльності;
- структура та керівництво органу;
- прізвища, імена та по батькові керівників;
- місцезнаходження апарату, урядових органів державного управління, утворених у його складі, територіальних органів та відповідних структурних підрозділів місцевих держадміністрацій (поштові адреси, номери телефонів, факсів, адреси веб-сайтів та електронної пошти);

- основні функції структурних підрозділів, а також прізвища, імена, по батькові, номери телефонів, адреси електронної пошти їх керівників;
- нормативно-правові акти з питань, що належать до компетенції органу;
- плани підготовки органом проектів регуляторних актів та зміни до них;
- повідомлення про оприлюднення проектів регуляторних актів, проекти цих актів і аналіз їх регуляторного впливу;
- звіти про відстеження результативності прийнятих органом регуляторних актів;
- відомості про регуляторну діяльність органу;
- порядок реєстрації, ліцензування окремих видів діяльності у відповідній сфері (зразки документів, розрахункові рахунки для внесення необхідних платежів, розмір цих платежів тощо);
- зразки документів та інших матеріалів, необхідних для звернення громадян до органу;
- розпорядок роботи органу та час прийому керівництва;
- підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління органу;
- цільові програми у відповідній сфері;
- відомості про проведення закупівлі товарів (робіт, послуг) за державні кошти;
- державні інформаційні ресурси з питань, що належать до компетенції органу;
- поточні та заплановані заходи і події у відповідній сфері;
- відомості про наявні вакансії.

Чи має право громадянин знайомитись з офіційними документами органів влади?

Згідно із статтею 40 Конституції України та статтею 32 Закону України "Про інформацію", кожен громадянин України має право звертатися до органів виконавчої влади із запитом про надання можливості ознайомлення з офіційними документами.

Під інформаційним запитом щодо доступу до офіційних документів розуміється звернення з вимогою про надання можливості ознайомлення з офіційними документами.

(Відповідно до частини першої статті 32 Закону України "Про інформацію").

Відповідно до частини п'ятої статті 32 Закону України "Про інформацію", інформаційний запит повинен містити:

- прізвище, ім'я та по батькові запитувача;
- письмову або усну інформацію, яка цікавить запитувача;
- адресу, за якою запитувач бажає отримати відповідь.

Існують документи та інформація, які не підлягають наданню для ознайомлення на підставі запитів, зокрема інформація, яка визнана державною таємницею, конфіденційна інформація, інформація, що стосується особистого життя громадян, тощо. Повний перелік видів такої інформації зазначений у статті 37 Закону України "Про інформацію".

Який порядок опрацювання інформаційних запитів?

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади повинні надавати інформацію письмово, усно, по телефону або під час публічних виступів своїх посадових осіб.

Відповідно до статті 33 Закону "Про інформацію", державні органи вивчають запит протягом 10 календарних днів на предмет можливості його задоволення і протягом цього терміну письмово доводять до відома запитувача чи буде задоволено його запит, чи цей запит не підлягає наданню для ознайомлення. Задоволення запиту здійснюється протягом місяця, якщо законом не передбачено інше.

Що робити, якщо відповідь на звернення не була отримана, або якщо відповідь не задовольняє особу, яка подала звернення?

У разі відмови державних органів в наданні документа для ознайомлення або відстрочки задоволення запиту, громадянин має право оскаржити відмову, звернувшись до органу вищого рівня. Якщо на цю скаргу дається негативна відповідь, запитувач може оскаржити відмову в суді.

Якщо посадовими особами надана необґрунтована відмова в ознайомленні з офіційними документами, то ці особи несуть відповідальність, передбачену законами України.

Як можна дізнатися про рішення органів влади, які впливають на права і обов'язки громадян?

Законодавством України передбачається, що будь-які рішення, які впливають на обсяг прав і відповідальність особи, мають бути обов'язково доведені до відома громадян.

Додержуючись такого принципу, органи виконавчої влади оприлюднюють на власних сайтах свої рішення з різноманітних питань.

Як, перебуваючи за кордоном, можна отримати інформацію про права і обов'язки громадян в іноземній державі та від кого?

Отримати будь-яку інформацію, наприклад, про місцеві звичаї, про законодавство держави перебування, про те, як відновити порушені права громадян України, та інше, людина може у консула України в країні, на території якої вона перебуває. За міжнародною термінологією така територія називається "консульським округом".

Майже в кожній країні світу існують консульські установи України, які захищають за кордоном права та інтереси юридичних осіб і громадян України (стаття 1 Консульського статуту України, затвердженого Указом Президента України від 2 квітня 1994 р. № 127).

Інформацію про те, в яких країнах є консульські установи України, та їх адреси і телефони можна знайти на веб-сайті Міністерства закордонних справ (<http://www.mfa.gov.ua/>).

ПУБЛІЧНА ЗВІТНІСТЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ПЕРЕД ГРОМАДЯНАМИ

Чи звітують і перед ким органи виконавчої влади за свою роботу? Де можна ознайомитися із звітами?

Кабінет Міністрів України періодично звітує перед Верховною Радою та громадянами про свою діяльність.

Найважливіші звіти виконавчої влади транслюються у прямому ефірі. Цікавим прикладом публічних звітів та виступів урядовців можуть слугувати Дні Уряду, під час яких члени Уряду виступають з промовами щодо його діяльності.

З такою інформацією громадянин може ознайомитися на офіційних сайтах відповідних органів або у стенограмах засідань Верховної Ради України.

Де можна отримати інформацію про витрачання державних коштів?

Отримати інформацію про витрати державних коштів можна з Закону про Державний бюджет України.

Сам Закон за обсягом невеликий - декілька десятків сторінок. Положення Закону містять основні правила бюджетної політики держави на фінансовий рік. Але додатки до цього документа є значно більші за обсягом і містять величезну кількість даних про сплановані доходи та витрати нашої країни. При бажанні кожний громадянин України може там знайти відповідь на питання:

- скільки коштів і на що виділено тому чи іншому населеному пункту;
- скільки коштів буде витрачено на пенсії, допомогу при народженні дитини, санітарно-курортне лікування, утримання Збройних Сил, грошові виплати солдатам та офіцерам, самотнім матерям, вагітним, інвалідам війни тощо.

Порівнявши Державний бюджет поточного та наступного років, громадянин може встановити, більше чи менше виділено коштів на розв'язання тих чи інших проблем. Або дізнатись чи виділені кошти, наприклад, на подолання забруднення території його міста.

Довідавшись про виділення коштів, громадянин може або сподіватися на розв'язання окремих проблем, або ініціювати перегляд проекту бюджету.

Чи повинний оприлюднюватися бюджет України, чи це таємниця?

Ніякої таємниці в бюджетних питаннях немає. Однак часто розібратися в бюджетних цифрах без відповідної освіти досить складно.

Як оприлюднюється звіт про використання бюджетних коштів?

Відповідно до статті 97 Конституції України, звіт про виконання Державного бюджету України обов'язково оприлюднюється.

Згідно із частиною чотири статті 28 Бюджетного кодексу України, інформація про виконання Державного бюджету України та місцевих бюджетів (крім бюджетів сіл і селищ) підлягає обов'язковій публікації не пізніше 1 березня року, що настає за роком звіту:

Проект, а також прийнятий Закон "Про Державний бюджет України" оприлюднюються на Урядовому порталі, сайті Верховної Ради України.

- Державного бюджету України - в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр";
- місцевих бюджетів - у газетах, визначених відповідними радами.

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ГРОМАДЯН З ПЛАНАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Як можна дізнатися про плани розгляду проектів законів?

Плани і програми роботи, передбачені різними документами.

У Верховній Раді України та її комітетах складаються плани розгляду законопроектів, розраховані на кілька місяців. Крім того, на початку кожного сесійного тижня затверджується порядок денний сесії Верховної Ради на поточний тиждень.

У порядку денному сесії Верховної Ради зазначається, який законопроект і коли саме розглядатиметься в сесійному залі парламенту, хто його буде доповідати.

Попередній розгляд законопроектів у комітетах Верховної Ради визначений в планах роботи цих комітетів, які також розміщуються на сайті Верховної Ради.

Така інформація надає можливість громадянам, громадським організаціям та політичним партіям впливати на розгляд цікавих для них питань, здійснюючи експертизу проектів законів та переконуючи депутатів віддати свій голос "за" чи "проти" того чи іншого документа.

Як дізнатися про плани роботи органів виконавчої влади і як можна використати таку інформацію?

Уряд України, як і кожний орган влади, планує свою роботу.

Кожний уряд діє відповідно до програми своєї діяльності, яка є перспективним планом його роботи.

Програма діяльності Уряду розглядається та затверджується Верховною Радою України.

Планується, також, робота місцевих органів виконавчої влади.

З планом роботи Кабінету Міністрів України та органів виконавчої влади можна ознайомитися на Урядовому порталі (www.kmu.gov.ua) в розділі "Діяльність уряду".

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ГРОМАДЯН З РЕЗУЛЬТАТАМИ ПЕРЕВІРКИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

З яких питань можна звернутися до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини?

"Кожен громадянин України має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини".
(Частина третя статті 55 Конституції України).

Які повноваження покладені на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини?

Стаття 101 Конституції України зазначає, що на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі - Омбудсман) покладений парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини.

Законом України передбачено широкі повноваження Омбудсмана.

Як можна ознайомитися з результатами роботи Омбудсмана?

На підставі статті 18 Закону України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини", кожний рік Омбудсман подає Верховній Раді доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод громадян України

органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами та про виявлені недоліки в законодавстві щодо захисту прав і свобод людини і громадянина.

(Детальнішу інформацію про дотримання конституційних прав і свобод людини можна отримати на веб-сайті Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: www.ombudsman.kiev.ua).

За результатами доповіді Верховна Рада України приймає відповідну постанову.

Щорічні та спеціальні доповіді разом з прийнятою постановою Верховної Ради публікуються в її офіційних виданнях.

Чи існують спеціальні органи, від яких можна отримати інформацію про використання бюджетних коштів органами влади?

Так. Інформацію про використання бюджетних коштів органами влади громадянин може отримати від контрольного органу - Рахункової палати.

"Контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням здійснює Рахункова палата".

(Стаття 98 Конституції України).

Як можна ознайомитися з результатами роботи Рахункової палати?

Способи ознайомлення з результатами роботи Рахункової палати:

- Рахункова палата публікує у засобах масової інформації відомості про свою діяльність (стаття 40 Закону України "Про Рахункову палату");
- звіти Рахункової палати оприлюднюються на офіційному веб-сайті: www.ac-rada.gov.ua, в розділі "Діяльність Рахункової палати";
- щорічний звіт про роботу Рахункової палати перед Верховною Радою України підлягає обов'язковому опублікуванню.

9. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

"Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб".

(Частина друга статті 55 Конституції України).

Куди можна оскаржити рішення органу виконавчої влади?

Рішення органу виконавчої влади можна оскаржити до:

- вищого органу виконавчої влади;
- Президента України;
- Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- суду.

За якою процедурою оскаржуються рішення органів влади?

Верховна Рада України прийняла 6 липня 2005 р. Кодекс адміністративного судочинства України, яким встановлено процедуру судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень.

Які характеристики рішень органів влади перевіряють адміністративні суди ?

У справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, адміністративні суди, відповідно до частини третьої статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України, перевіряють, чи вони (рішення, дії, бездіяльність) прийняті або вчинені:

- на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України;
- з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано;
- обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії);
- безсторонньо (неупереджено);
- добросовісно;
- розсудливо;
- з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи несправедливій дискримінації;

- пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія);
- з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення;
- своєчасно, тобто протягом розумного строку.

ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ПРО СУДОВІ РІШЕННЯ

Чи має право громадянин ознайомитися з судовими рішеннями?

Судді, адвокати, прокурори, а також громадяни мають можливість ознайомитися з практикою судів загальної юрисдикції.

Відповідно до статті 2 Закону України "Про доступ до судових рішень", кожен має право на доступ до судових рішень у визначеному порядку.

Такі положення спрямовані на забезпечення відкритості судової влади. Це також сприяє однаковому застосуванню законодавства.

Як саме можна ознайомитися з судовими рішеннями?

Право громадянина забезпечується офіційним оприлюдненням судових рішень на офіційному веб-порталі судової влади України в порядку, встановленому Законом "Про доступ до судових рішень".

Зазначеним Законом гарантується можливість опублікування судових рішень у друкованих виданнях, оприлюднення у засобах масової інформації тощо.

Законом встановлено, що особи, які брали участь у справі, а також ті, що не брали участі у справі, мають право ознайомитися із судовими рішеннями та матеріалами справи у повному обсязі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи, інтереси чи обов'язки.

Що таке Єдиний державний реєстр судових рішень?

У Законі України "Про доступ до судових рішень" визначено поняття Єдиного державного реєстру судових рішень - це автоматизована система збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень. До реєстру включаються всі рішення судів загальної юрисдикції.

Скільки коштує ознайомлення з рішеннями судів, розміщених у Єдиному державному реєстрі судових рішень?

Доступ до Реєстру безоплатний. Держава не повинна заробляти на тому, що забезпечує прозорість своєї діяльності. Кожний може вільно користуватися мате-

Судові рішення, які внесені до Реєстру, є відкритими для цілодобового доступу на офіційному веб-порталі судової влади України (www.court.gov.ua).

ріалами Реєстру через Інтернет. Закон гарантує користувачам можливість пошуку, перегляду, копіювання та роздрукування судових рішень, за винятком таємної інформації, яка охороняється Законом.

Чи можуть громадяни звертатись до Конституційного Суду України? Яким чином?

У разі коли рішення органів влади суперечать один одному, або, коли органи влади по-різному розуміють Конституцію чи Закони України, громадянин може з'ясувати відповідність того чи іншого рішення, звернувшись до Конституційного Суду України.

Громадяни мають право звернутись до Конституційного Суду України з питань офіційного тлумачення Конституції та законів України з конституційним зверненням.

Конституційне звернення - це письмове клопотання про необхідність офіційного тлумачення Конституції та Законів України для забезпечення захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина.

Вимоги до звернення зазначені в статті 42 Закону України "Про Конституційний Суд України".

У конституційному зверненні обов'язково зазначаються:

- прізвище, ім'я та по батькові громадянина України, іноземця чи особи без громадянства, адреса, за якою особа проживає, або повна назва та місцезнаходження юридичної особи;
- відомості про представника особи за законом або уповноваженого за дорученням;
- статті (окремі положення) Конституції та законів України, тлумачення яких має дати Конституційний Суд України;
- обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції та/або законів України;
- дані щодо інших документів і матеріалів, на які посилаються

суб'єкти права на конституційне звернення (копії цих документів і матеріалів додаються);

- перелік документів і матеріалів, що додаються.

У Конституційному Суді діє приймальня для фізичних та юридичних осіб. Працівники Секретаріату Конституційного Суду України приймають належно оформлені конституційні звернення та надають консультації громадянам.

Конституційний Суд України має свій веб-портал, його адреса в мережі Інтернет:
<http://www.ccu.gov.ua>.

Шановні громадяни!

Ми ознайомили Вас з основними Вашими правами і дуже сподіваємося, що Ви зможете використати набуті знання для становлення своєї активної громадської позиції. Бо лише добре обізнана із своїми правами людина може справді бути вільним громадянином своєї держави. Лише такі громадяни спроможні побудувати сильну та незалежну державу, розвинуте громадянське суспільство. Тільки спільно Уряд і громадськість зможуть реалізувати відкриту і прозору державну політику, створити реальні умови для участі громадян в управлінні державними справами.

Зміст

Загальні питання	6
1. Реалізація права громадян на участь в управлінні державними справами шляхом участі у виборах	7
2. Участь громадян в управлінні державними справами шляхом проведення всеукраїнського та місцевого референдумів	9
3. Реалізація права громадян на участь в управлінні державними справами шляхом участі у діяльності політичних партій та громадських організацій	12
4. Участь громадян у прийнятті рішень органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади шляхом проведення консультацій з громадськістю.....	17
5. Участь громадян у проведенні регуляторної політики держави	29
6. Участь громадян в управлінні державними справами шляхом забезпечення доступу до державної служби	34
7. Участь громадян в управлінні державними справами шляхом звернення до органів влади	36
8. Забезпечення інформування громадян про рішення органів виконавчої влади	43
9. Оскарження рішень органів виконавчої влади.....	55

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Громадсько-політичне видання

Дніпренко Наталія Костянтинівна
Злобін Сергій Володимирович
Майданевич Сергій Олександрович
Окша Наталія Вікторівна
Войтенко Дмитро Валентинович

Наші права: участь громадян в управлінні державними справами

Технічний редактор Л.М. Тарадайко

Дизайн та ілюстрації М.І. Омельчук

Комп'ютерна верстка І.П.Гнатюк

Підписано до друку 22.12.2006 р. Формат 60x84/16

Друк 1+1. Папір на текст 90 г/м.кв

Папір на обкладинку крейдований 250 г/м.кв.

Тираж 2000 прим.

Замовлення №1451 від 19.12.2006 р.

ТОВ "Консоль"

21034, м. Вінниця, вул. Чехова, 12-а

Тел.(0432)24-54-54

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1539 від 23.10.2003 р.

Віддруковано у друкарні ТОВ "Консоль"